

В'ячеслав Соболев, д-р екон. наук, доц.,
Любов Донець, канд. екон. наук, проф.

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Донецьк, Україна,
e-mail: lubovdonets@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ ЯК КОНСТИТУТИВНА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В УМОВАХ СТРАТЕГІЧНИХ ЗМІН

Vjacheslav Sobolev, Dr. Sc. (Econ.),
Assoc. Prof.,
Lubov Donets, Cand. Sc. (Econ.), Prof.

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhaylo Tugan Baranovsky, Donetsk,
Ukraine, e-mail: lubovdonets@gmail.com

KNOWLEDGE MANAGEMENT AS A CONSTITUTIVE COMPONENT OF INNOVATIVE REARRANGEMENTS IN CONDITIONS OF STRATEGIC CHANGES

Мета. Мета статті полягає в обґрунтуванні впливу управління знаннями на інноваційні перетворення в умовах стратегічних змін.

Методика. У процесі дослідження використано такі методи: узагальнення та порівняння, аналізу і синтезу (для визначення взаємозв'язку між знаннями та інноваційними перетвореннями), візуалізації (для наочного подання аналізованих показників і тенденцій їхньої зміни), економіко-статистичні (для визначення кореляційного зв'язку між кількістю докторів і кандидатів в економіці України), економіко-математичні (для розрахунку темпу зміни кількості проведених досліджень і розробок).

Результати. На підставі проведеного теоретичного аналізу й узагальнення статистичних матеріалів обґрунтовано доцільність удосконалення системи управління знаннями як базисної компоненти інноваційних перетворень.

Наукова новизна. Одержало подальший розвиток обґрунтування впливу управління знаннями на інноваційні перетворення в умовах стратегічних змін, відмінною ознакою якого є поєднання знань, інновацій і інституціональних змін як трьох векторів, що забезпечують інноваційні перетворення.

Практична значущість. Використання висновків і пропозицій щодо впливу знань на інноваційні перетворення в умовах стратегічних змін сприяє оптимізації управлінських рішень, спрямованих на інноваційну активізацію підприємства.

Ключові слова: інноваційні перетворення, управління знаннями, стратегічні зміни, інституціональні зміни.

Динамізм розвитку ринкових відносин, коли підприємства й організації борються за лідерство в своїх галузях і намагаються досягти сильних позицій у майбутньому, потребує інноваційних перетворень, орієнтованих на стратегічні зміни зовнішнього середовища. Для підвищення ефективності роботи підприємства можуть випереджати конкурентів за рахунок кращої ресурсно-компетенційної бази і конкурентних переваг, які базуються, перш за все, на інтелектуальному капіталі. У сучасних умовах інтелектуальний капітал стає основною рушійною силою і головним чинником забезпечення конкурентоспро-

можності та прибутковості діяльності підприємств, орієнтованих на стратегічні зміни. Базовим критерієм перетворення інтелектуального капіталу в успіх стає швидкість проходження корпоративного ланцюжка знань. Це пояснюється тим, що управління знаннями залежить не стільки від обсягу інтелектуальних активів, скільки від кількості зв'язків, що з'єднують їх один з одним. Отже, саме динамічний зв'язок знань виступає базовою компонентою, що визначає рівень інноваційних перетворень на підприємстві в умовах стратегічних змін.

Процеси формування концептуальних підходів до управління стратегічними змінами і їхнім впливом на інноваційний розвиток підприємства в умовах високодинамічного зовнішнього середовища висвітлено в наукових працях як вітчизняних вчених (О. Шубіна [1], А. Садекова [2], О. Гусевої [1, 2], Д. Воронкова [3]), так і зарубіжних (Е. Фламгольца [4], Г. Широкової [5] та ін.). Питання, пов'язані з розкриттям сутності знань і їхньої провідної ролі в інноваційних перетвореннях підприємства, знайшли відображення у працях А. Гапоненко [6], Т. Давила [7], М.Дж. Епштейна [7], Р. Шелтона [7] та ін.

Разом з тим, слід відмітити, що попри великий науковий внесок, зроблений різними ученими, на сьогодні існує багато проблем теоретичного і практичного характеру, пов'язаних із дослідженням взаємозв'язку між управлінням знаннями й інноваційними перетвореннями в умовах стратегічних змін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні впливу управління знаннями на інноваційні перетворення в умовах стратегічних змін.

Новий етап розвитку суспільних відносин потребує підвищення активності та відповідальності працівників усіх рівнів управління, створення умов для стійкого прояву цих якостей. Від чітко розробленої стратегії управління трудовим потенціалом підприємства, його здатності адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища, від ефективного впровадження стратегічних змін залежать кінцеві результати діяльності підприємства.

Ускладнення виробничих процесів, підвищення наукоємності продукції, що випускається, зміна зовнішнього середовища функціонування підприємства обумовлюють підвищення вимог до розробки стратегії його розвитку. Насамперед це стосується питань, пов'язаних з підвищенням ефективності діяльності підприємства, посиленням його конкурентної позиції на ринку [7]. Виходячи з того, що індикатором вирішення цих питань в умовах нової економіки стає рівень реальної і потенційної інноваційності підприємства, інноваційні перетворення займають провідне місце у вирішенні проблем розвитку підприємства. Разом з тим, інноваційні перетворення є результатом інноваційної діяльності підприємства, яка здійснюється завдяки інноваційному процесу.

Під інноваційним процесом розуміють послідовність дій щодо ініціації, розробки, впровадження, реалізації та використання інновацій [9]. Отже, інновації стають джерелом новоствореної вартості, а інтелектуальний капітал в більшою мірою, ніж фізичні активи або фінансовий капітал, стає стійкою конкурентною перевагою, оскільки в конкурентній боротьбі виграє той, кому притаманна інтенсивність і безперервність навчання співробітників.

Якщо розглядати інновації як процес безперервного навчання, продуктом якого є нові, використані на практиці знання, то логічно буде зробити висновок

про те, що саме наявність знань є конститутивною компонентою для розвитку творчої ініціативи, появи креативних ідей, у результаті реалізації яких виникають різні види інновацій. Однією із посилок, що доводить правомірність цієї тези, є постійне зростання науково-дослідних робіт, які виконуються. Як видно з діаграми, яку наведено на рисунку 1, у 2003-2006 рр. спостерігається стрімке зростання кількості досліджень і розробок, темп якого сягає 15-20%, тоді як кількість організацій, що проводять ці дослідження і ініціюють наукові розробки, залишається майже незмінною. Це свідчить про наявність у цей період високої інноваційної активності в країні. У 2006-2009 рр. зміна показника кількості наукових досліджень і розробок приймає синусоїдний характер, а у 2009 році знову простежується тенденція підвищення цього показника, хоча й дещо нижчими темпами, ніж у період 2003-2006 рр. (11-12%). Разом з тим, слід вказати на наявність стійкої тенденції зменшення організацій, які виконують дослідження і розробки, протягом усього досліджуваного періоду (2003-2012 рр.).

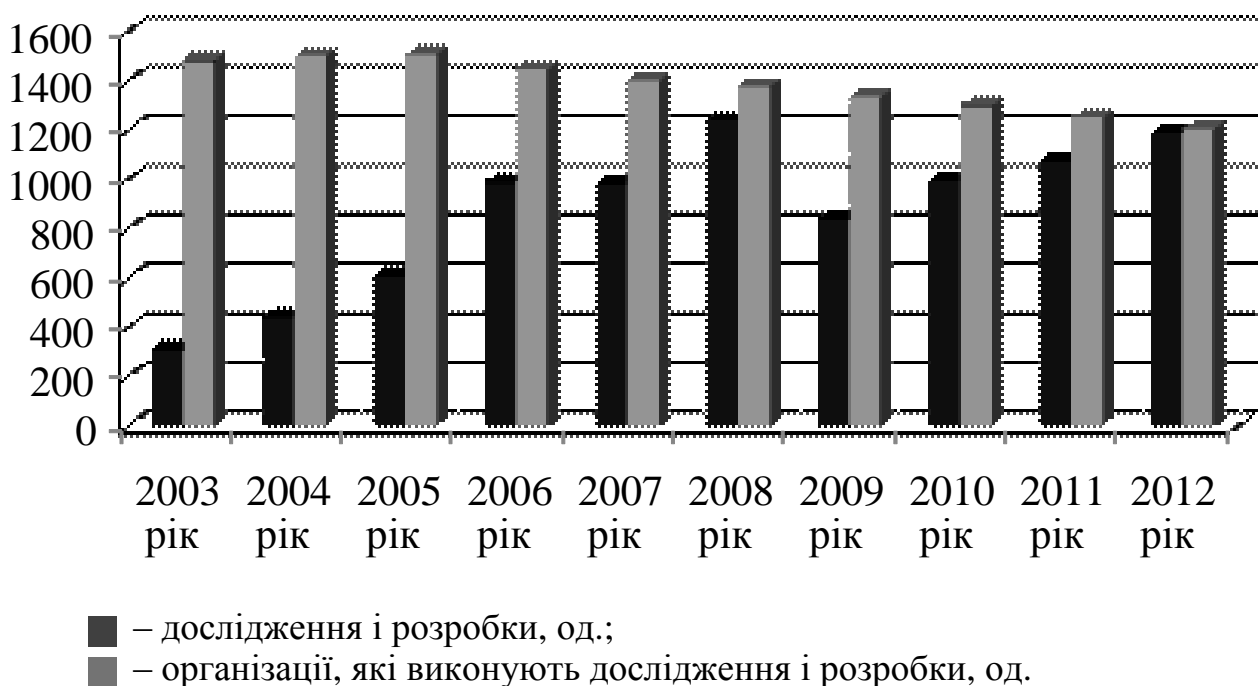

Рисунок 1 – Динаміка зміни кількості наукових досліджень і розробок та організацій, що їх виконують

Примітка. Складено авторами за даними [11]

У межах дослідження було проаналізовано якісну складову, що забезпечує проведення наукових досліджень, новітні розробки, науково-методичні та науково-практичні рекомендації, спрямовані на підвищення інноваційності економічних процесів. На наш погляд, результатуючим показником такої складової доцільно вважати кількість докторів і кандидатів в економіці країни, динаміку зростання якої показано на рисунку 2.

Як видно з графіка, наведеного на рисунку 2, протягом усього досліджуваного періоду кількість як докторів, так і кандидатів в економіці України постійно зростає. При цьому помітно, що в кількісному виразі кандидатів в еко-

номії України протягом усього досліджуваного періоду більше, ніж докторів в середньому в 5,7 разу, але якщо поглянути на тенденції зміни кількості докторів і кандидатів, то можна побачити, що між ними існує сильний прямий кореляційний зв'язок, про що свідчить величина коефіцієнта кореляції, яка становить 0,994.

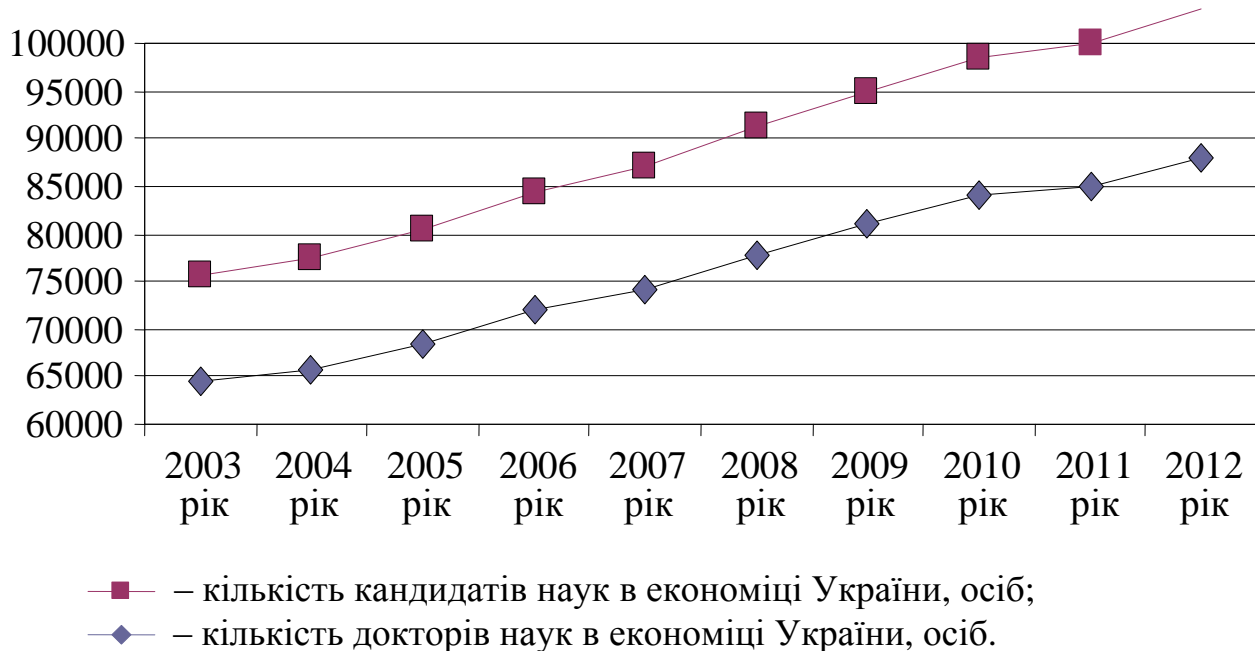

Рисунок 2 – Динаміка кількості докторів і кандидатів наук в економіці України

Примітка. Складено авторами за даними [11]

У сучасних умовах зміни, безумовно, неминучі, отже, і новаторство має розширювати їх відповідно до запитів завтрашнього ринку. Для цього потрібно, щоб управління знаннями стимулювало безперервні модифікації та інновації зі швидкістю, яка, принаймні, відповідає темпу ринкової динаміки. Навколишнє середовище містить величезну кількість даних, які людина отримує в процесі життєдіяльності в різних формах. У результаті обробки та інтерпретації цих даних формується система інформації, осмислення якої призводить до створення знань. Знання – це зафіксована і перевірена практикою оброблена інформація, яка використовувалася і може неодноразово використовуватися для прийняття рішень; це продукт усвідомленої переробки інформації, що дозволяє цілеспрямовано отримувати бажаний результат, як матеріальний, так і нематеріальний [10].

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що для інноваційного розвитку підприємства необхідно, щоб всі елементи управління знаннями були не ізольовані один від одного, а гармонійно і синергічно поєднувалися в одне ціле.

Якісні та кількісні параметри інноваційного розвитку в умовах трансформаційних перетворень економіки зумовлено трьома векторами пріоритетів: знання, інновації, інституціональні зміни.

Інституційні зміни розглядаються як складова частина процесу соціально-економічного розвитку, що виражається у формуванні й зміні соціальних інститутів. Інституційні перетворення лежать в основі зміни суспільно-економічного устрою і можуть здійснюватися як революційним, так і еволюційним шляхом. Зміни інститутів можуть бути пов'язані зі зміною моделі економічного розвитку, економічної стратегії та економічної політики, яка проводиться в рамках однієї економічної системи [3].

Інституційні зміни обумовлено, перш за все, змінами у зовнішньому середовищі, а також наявними знаннями і різними видами інновацій. Разом з тим, інституційні зміни створюють певні передумови для інноваційного розвитку, впливаючи на його характер і інтенсивність за допомогою системи інститутів, існуючих норм і правил.

Таким чином, виходячи з вищевикладеного, можна зробити такі висновки.

Певні соціально-економічні перебудови, які продиктовано стратегічними змінами зовнішнього ринкового й конкурентного середовища функціонування вітчизняних підприємств, потребують інноваційної активізації усіх суб'єктів господарювання.

Оскільки базисним підґрунтям інноваційних процесів є рівень розвитку інтелектуального капіталу підприємства і країни в цілому, обумовлений, перш за все, системою управління знаннями, орієнтованих на стратегічні зміни, то можна наголосити на тому, що саме управління знаннями є конститутивною складовою інноваційних перетворень в умовах стратегічних змін.

Перспективи подальших досліджень спрямовано на розробку науково-методичного інструментарію оцінки системи управління знаннями в контексті інноваційного розвитку підприємства.

Список літератури / References:

1. Shubin O.O. Methodological definition of competent readiness of enterprise for strategic changes / O.O. Shubin, O.Y. Guseva // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 12 (150). – С. 94-106.
Shubin, O.O. and Guseva, O.Y. (2013), “Methodological definition of competent readiness of enterprise for strategic changes”, *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 12 (150), pp. 94-106.
2. Садеков А.А. Концептуальные подходы к управлению стратегическими изменениями на предприятиях в условиях формирования инновационного общества / А.А. Садеков, О.Ю. Гусева // Украина и ее регионы на пути к инновационному обществу: монография в 4-х т. / под общ. ред. В.И. Дубницкого, И.П. Булеева. – Донецк: Юго-Восток, 2011.
Sadegov, A.A. and Guseva, O.Y. (2011), “Conceptual approaches to the management of strategic changes at enterprises in the conditions of an innovative society”, in Dubnitskiy, V.I. and Buleyev, I.P. (Ed.), *Ukraine i yeyo regiony na puti k innovatsionnomu obshchestvu*, monograph, Yugo-Vostok, Donetsk.
3. Воронков Д.К. Управління змінами на підприємстві: теорія і прикладні аспекти / Д.К. Воронков: монографія. – Х.: Інжек, 2010. – 340 с.
Voronkov, D.K. (2010), *Upravlinnia zminami na pidpryyemstvi: teoriya i pryklad-*

- ni aspekty* [Change management at the enterprise: theory and applied aspects], monograph, Inzhek, Kharkiv, Ukraine, 340 p.
4. Фламгольц Э. Управление стратегическими изменениями: от теории к практике / Э. Фламгольц, И. Рэндел. – М.: Эксмо, 2012. – 320 с.
Flamholts, E. and Rendl, I. (2012), *Upravleniye strategicheskimi izmeneniyami: ot teorii k praktike* [Managing Strategic Change: from theory to practice], Eksmo, Moscow, Russia, 320 p.
 5. Широкова Г.В. Управление изменениями в российских компаниях: учебник / Г.В. Широкова. – 2-е изд. – СПб.: Высшая школа менеджмента; Издат. дом С.-Петерб. гос. ун-та, 2008. – 480 с.
Shyroкова, G.V. (2008), *Upravleniye izmeneniyami v rossiyskikh kompaniyakh* [Change management in Russian companies], textbook, Vysshaya shkola menedzhmenta, St.-Petersburg, Russia, 480 p.
 6. Гапоненко А.Л. Управление знаниями. Как превратить знания в капитал / А.Л. Гапоненко, Т.М. Орлова. – М.: Эксмо, 2008. – 400 с.
Haponenko, A.L. and Orlova, T.M. (2008), *Upravleniye znaniyami. Kak prevratit znaniya v kapital* [Knowledge Management. How to turn knowledge into capital], Eksmo, Moscow, Russia, 400 p.
 7. Давила Т. Работающая инновация: как управлять ею, измерять ее и извлекать из нее выгоду / Т. Давила, М.Дж. Эпштейн, Р. Шелтон; пер. с англ.; под науч. ред. Т.Ф. Козицкой. – Д.: Баланс Бизнес Букс, 2007. – 320 с.
Davila, T., Epshtein, M.Dzh. and Shelton, R. (2007), *Rabotayushchaya innovatsiya: kak upravlyat yeyu, izmeriat yeyo i izvlekat iz neyo vygodu* [Innovations work: How to manage it, measure it and benefit from it], Balans Biznes Buks, Dnepropetrovsk, Ukraine, 320 p.
 8. Донец Л.И. Управление знаниями в контексте инновационного развития предприятия / Л.И. Донец // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: зб. наук. праць / За ред. В.С. Волошина. – 2012. – Вип. 1, Т. 1. – С. 292-297.
Donets, L.I. (2012), “Knowledge management in the context of innovative development of enterprise”, *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*, Issue 1, Vol. 1, pp. 292-297.
 9. Дяченко М.І. Процесні та продуктові інновації в умовах економіки знань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://economica.org.ua>>.
Diachenko, M.I. (2011), “Process and product innovation in the knowledge economy”, available at: <http://economica.org.ua>.
 10. Донець Л.І. Управління знаннями: навч. посіб. / Л.І. Донець. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2013. – 104 с.
Donets, L.I. (2013), *Upravlinnia znanniamy* [Knowledge Management], textbook, DonNUET, Donetsk, Ukraine, 104 p.
 11. Наука та інновації // Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <www.ukrstat.gov.ua>.
State Statistics Service, “Science and Innovation”, available at: www.ukrstat.gov.ua.

Цель. Цель статьи состоит в обосновании влияния управления знаниями на инновационные превращения в условиях стратегических изменений.

Методика. В процессе исследования использованы следующие методы: обобщения и сравнения, анализа и синтеза (для определения взаимосвязи между знаниями и инновационными превращениями), визуализации (для наглядного представления анализированных показателей и тенденций их изменения), экономико-статистические (для определения корреляционной связи между количеством докторов и кандидатов в экономике Украины), экономико-математические (для расчета темпа изменения количества проведенных исследований и разработок).

Результаты. На основании проведенного теоретического анализа и обобщения статистических материалов обоснована целесообразность усовершенствования системы управления знаниями как базисной компоненты инновационных превращений.

Научная новизна. Получило дальнейшее развитие обоснование влияния управления знаниями на инновационные превращения в условиях стратегических изменений, отличительным признаком которого является сочетание знаний, инноваций и институциональных изменений как трех векторов, обеспечивающих инновационные превращения.

Практическая значимость. Использование выводов и предложений относительно влияния знаний на инновационные превращения в условиях стратегических изменений способствует оптимизации управленческих решений, направленных на инновационную активизацию предприятия.

Ключевые слова: инновационные превращения, управление знаниями, стратегические изменения, институциональные изменения.

Objects.. The aim of the article is to establish the impact of knowledge management on innovative transformations in terms of strategic changes.

Methods. The study used : methods of synthesis and comparison, analysis and synthesis (in determining the relationship between knowledge and innovative transformations), economic and statistical methods (in determining the correlation between the number of doctors and candidates in Ukraine's economy), economic-mathematical methods (to calculate rate of change of the amount of research and development), imaging techniques (for graphical representation of the analyzed indicators and their trends).

Results. Based on the theoretical analysis and compilation of statistical materials expediency improvement of knowledge management system as the basic components of innovative transformations.

Scientific novelty. Was developed further study the impact of knowledge management on innovative transformations in terms of strategic change. The hallmark of which is a combination of knowledge, innovation and institutional change as three vectors, providing innovative transformation.

Practical value. Using the findings and proposals on the impact of knowledge on innovative transformation in the conditions.

Key words: innovation conversions, management knowledge, strategic change, institutional change.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. Азарян О.М. Дата надходження рукопису 30.10.2013 р.